

Odnos mladih do državljanskih pravic

✍ Dragica Kadunc

Kot profesorica zgodovine na Gimnaziji Jožeta Plečnika v Ljubljani se soočam s srednješolci, za katere ugotavljam, da nimajo dovolj razvite državljanske zavesti in odnosa do koriščenja državljanskih pravic. Ker je eden od izjemno kompleksnih (večplastnih) ciljev izobraževanja razviti kritično razmišljujočo osebnost, je jasno, da njegovo doseganje ne more biti prepuščeno samo pouku zgodovine, zato sem se pri svoji raziskavi povezala s slovenščino.

Uvod

Anketo, njeni rezultati so razloženi v nadaljevanju članka, sem izvedla z maturanti, ki so med izobraževanjem na naši šoli že dosegli določeno zavedanje o delovanju države in se do tega tudi opredeljujejo. V času vzgojno-izobraževalnega procesa so dijaki spoznali delovanje političnih sistemov v vseh zgodovinskih obdobjih, seznanjali so se z avtoriteto in delitvijo oblasti, s hierarhijo in z delovanjem strank. Pri pouku posebej poudarjamo (ravno zaradi tega, ker s polnoletnostjo dijaki dobijo volilno pravico), da so politične stranke organizirane skupine somišljenikov in da jih je mogoče glede na več kriterijev razdeliti na meščanske, delavske, konservativne, liberalne, ideološke, reformistične ... Posebej so opozorjeni na programe in na dejstvo, da je cilj vsake stranke prevzem oblasti, pri čemer pa se lahko z drugimi strankami poveže v koalicijo. Dijaki razvijajo razumevanje in kritičen odnos do zgodovinskih

družbenopolitičnih sprememb in s tem tudi do današnje družbenopolitične stvarnosti.

Družbenopolitične razmere na Slovenskem v času pred volitvami zahtevajo programe, s katerimi pokažejo izhod iz krize, hkrati pa zahtevajo angažiranega volivca, ki zaupa političnemu sistemu, da je sposoben razrešiti težave, v katerih je evropski prostor in z njim tudi slovenska država. Posebnost slovenskega prostora je dvopolnost, ki jo srečamo že v 19. stoletju in se nadaljuje vse do danes.

Dijaki o tem berejo tudi pri pouku slovenščine. Letos je v razpisanem maturitetnem sklopu tudi Cankarjeva komedija *Za narodov blagor*, ki je ni mogoče dobro razumeti brez poznavanja nekdanjih in sedanjih družbenopolitičnih razmer.

“*Dijak ne more imeti odnosa do države, če s snovjo ne pridemo do 80. let 20. stoletja. ... Govorimo o prazgodovini, ne pridemo pa do osamosvojitve Slovenije.*”

Ivan Cankar je zanimiv tudi z vidika medpredmetne povezave (zgodbina-slovenščina), saj ga ni mogoče razumeti le kot dramatika, temveč tudi kot angažiranega politika, ki je svoja prepričanja izražal z literarnimi in javnimi političnimi nastopi. Tisto, kar je v njegovem umetniškem ustvarjanju presenetljivo, je prav aktualnost njegovih dram. Izpostavlja vlogo in moč kapitala (Kantor v drami *Kralj na Betajnovi*), medijev (žurnalist Ščuka v komediji *Za narodov blagor*), ki vzbujajo vtis nepristranskosti, v resnici pa pišejo in objavljajo po navodilih določenih vplivnežev/strank, ki obljublajo dvig blaginje, v ozadju pa lahko razberemo, da gre za zasebne interese in težnjo po moči (npr. Jožef Kantor v drami

Kralj na Betajnovi ali Grozd in Gruden v komediji *Za narodov blagor*), zavito v besede o nacionalnem interesu.

Stanje pred volitvami 2011 in po njih spominja na Cankarjevo dramo *Hlapci*, v kateri sta izpostavljena oportunistem in konformizem, ki od politikov prehajata na volivce.

Anketa

Anketo sem izvedla v času pred decembrskimi parlamentarnimi volitvami 2011 med dijaki 4. letnika, in sicer v štirih oddelkih jezikovne, družboslovne in naravoslovne usmeritve. Z anketnimi vprašanji sem želela preveriti njihovo zavedanje pomena volilne pravice ter njihov odnos do slovenskega državljanstva:

- ali menijo, da daje volilna pravica možnost vpliva na družbeno in tudi lastno prihodnost;
- ali menijo, da je status ljudi brez volilne pravice brezpraven;
- ali menijo, da volilna pravica prispeva k čemu ali ne.

V drugem delu sem skušala ugotoviti, kakšna so njihova pričakovanja glede državnopravnega položaja ljudi po volitvah:

- ali verjamejo, da bo življenje bolj naklonjeno poštenemu človeku;
- ali mislijo, da lahko s svojo izobrazbo naredijo kaj dobrega za domovino;
- ali pa si želijo predvsem utrditi svoj ekonomski položaj.

Na koncu sem jim zastavila še dve bolj neposredni vprašanji o udeležbi na volitvah in o tem, na osnovi česa se bodo na volitvah odločili. Odgovore na vprašanja sem ovrednotila z ocenami od 1 do 5; pri tem sta oceni 1 in 2 pomenili, da se s trditvijo ne strinjajo, ocena 3, da so neopredeljeni, ter 4 in 5, da se s trditvijo strinjajo. Prejela sem 102 izpolnjena vprašalnika.

Interpretacija rezultatov

Rezultati so me do neke mere presenetili. Pokazali so, da dijaki maturanti ne verjamejo, da z uresničevanjem volilne pravice lahko vplivajo na prihodnost državljanov.

Naravoslovno usmerjeni dijaki še najbolj verjamejo v volilno pravico (63 %), sledijo družboslovci v dveh oddelkih (34 %), najmanj opredeljeni pa so jezikoslovci (24 %).

Preseneča razhajanje odgovorov glede statusa ljudi brez volilne pravice, saj se v enem družboslovnem razredu skoraj polovica (48 %) anketirancev strinja, da je položaj za take osebe brezpraven, v drugem družboslovnem razredu pa je zelo visok odstotek tistih, ki glede tega sploh niso opredeljeni (39 %). Tudi sicer je splošen odstotek neopredeljenih v vseh razredih razmeroma visok (31 %), kar kaže na neosveščenost, nezavedanje in brezbržnost do obstoječih družbenopolitičnih razmer.

Dijaki pa verjamejo, da z uveljavljanjem volilne pravice prispevajo k družbenemu razvoju (88 %); še najmanj so v to prepričani naravoslovci (76 %). Več kot polovica dijakov (56 %) pričakuje tudi, da bo po volitvah prišlo do sprememb v državnopravnem položaju ljudi; najbolj so v to prepričani družboslovci (60 %).

Zanimivo ob tem je, da je odstotek tistih (v primerjavi s prejšnjim vprašanjem), ki verjamejo, da bo po volitvah življenje bolj naklonjeno poštenemu človeku, nizek (le 5 %), skoraj polovica pa jih je neopredeljenih (43 %). To kaže na razhajanje med pričakovanji in prepričanju. Rezultati so pri tem vprašanju precej enotni glede na razrede.

Rezultati zadnjih dveh vprašanj me niso presenetili, saj so resničen odraz tega, kar dijaki tudi sicer komentirajo v razredu. V njih je še kar nekaj idealiz-

ma, saj precej enotno (74 %) verjamejo, da lahko s svojo izobrazbo naredijo nekaj dobrega za domovino, 11 % je glede tega neopredeljenih, 15 % pa ne verjame, da lahko s svojo izobrazbo prispevajo k razvoju širše skupnosti. Skoraj popolnoma so prepričani (96,5

tivno spremeniti državo. Zato volim tisto stranko, ki deluje pametno in dela za dobro ljudi.

- Organizacija, iskrenost, spremembe za vse ljudi in ne samo za elito.
- Izboljšanje položaja mladih.
- Nobena stranka ali posameznik žal

Foto: Matej Hozjan

%), da si bodo z izobrazbo izboljšali svoj ekonomski položaj, le 3,5 % jih v to ne verjame, neopredeljenih pri tem vprašanju sploh ni.

Odgovori dijakov na vprašanje "Kaj te pri volilnem programu določene stranke ali posameznika prepriča, da bi mu dal svoj glas?" so zelo raznovrstni:

- Volilni programi se med strankami ne razlikujejo tako močno, samo predstavljajo jih drugače.
- Neki stranki bom dala glas le z razlogom, da bi preprečila drugi stranki, da bi prišla na položaj (izberem manjše zlo).
- Izboljšanje gospodarsko-ekonomskega sistema, stalne zaposlitve.
- Vsaka stranka nam obljublja korenite spremembe v državi, nihče pa nam ni povedal, kako mislijo pozi-

ne bosta povsem ustrezala mojim željam.

Dijaki, ki so na vprašanje "Ali se boš volitev udeležil-a?" odgovorili z DA, so svojo odločitev tako pojasnili:

- Čutim se odgovornega, to je moja dolžnost in pravica.
- Voliti nameravam, da ne gre prazen glas v neprave roke.
- Volilna pravica mi kot državljanu pripada in prek nje izrazim svoje mnenje.
- Kot ženska se zavedam želje po volilni pravici svojih predhodnic, zato menim, da je moja dolžnost, da se izobrazim o strankah in se udeležim volitev.
- En glas lahko povzroči spremembo.
- Želim, da v parlament pride nekdo, ki bo govoril resnico brez dlake na jeziku.

- Z volitvami se da v državi marsikaj spremeniti.
- Udeležba bi morala biti obvezna, samoumevna vsem z volilno pravico. Ne smeš se pritoževati, če ne voliš. Dijaki, ki so odgovorili z NE, so svojo odločitev pojasnili tako:
 - Sem politično neodločen.
 - Ne maram politike.
 - Zdi se mi, da nima smisla.
 - Ne spoznam se dobro na politiko in njene predstavnike.
 - Premalo spremljam politično dogajanje, da bi čutil, da se lahko pravilno odločim, komu dati svoj glas.
 - Že dolgo časa so na volilnih mestih isti ljudje in še dolgo bodo, ne verjamem v spremembe.
 - Namere so eno, dejanja pa nekaj drugega, zato je bilo treba po parlamen-

tarnih volitvah decembra 2011 preveriti, ali dijaki tudi dejansko ravnaajo v skladu s svojimi prepričanji, ali so torej svojo volilno pravico v resnici ozavestili in jo prvič tudi udejanjili in ali so sposobni ovrednotiti državljske pravice. Vprašala sem jih, ali so se volitev udeležili, in dobila naslednji odgovor:

- 64 dijakov se je volitev udeležilo, čeprav se je v anketi za udeležbo opredelilo 77 dijakov;
- 21 dijakov na volitve ni šlo, čeprav se jih je v anketi proti udeležbi opredelilo 25.
- To pomeni, da se je 13 % dijakov pred volitvami premislilo in je torej od vseh 102 anketiranih dijakov volilo le 63 %. Med dijaki je bilo 14 mladoletnih in še niso mogli voliti.

Zaključna misel

Kot profesorica zgodovine ugotavljam, da v današnjem šolskem sistemu, ki je odraz družbe, dijaki ne razvijajo ustreznega odnosa do preteklosti, s tem pa posledično tudi do sedanjosti. Zgodovino doživljajo kot mit, ki temelji na ljudskem izročilu, pripovedujejo in zapomnijo si le tisto, kar želijo. To je daleč od objektivnosti, kritičnosti in razumevanja razmer. Zanje torej velja misel, da so tisti, ki se ne spominjajo preteklosti, obsojeni, da jo še enkrat doživijo, kot je trdil ameriški filozof Santayana.

Menim, da je tako nizka udeležba (63 %) mladih na volitvah podatek in sporočilo, nad katerim bi se morala družba – na čelu le-te ministrstvo za šolstvo – temeljito zamisliti.

In še kritična misel za zaključek: menim, da je problem tudi v poučevanju zgodovine kot predmeta, ki ima v sebi močan državotvorni pomen. Razmišljam, ali dijakom res lahko prepuščamo neko vrednotenje dogodkov, če o njih še premalo vedo. Dijak ne more imeti odnosa do države, če s snovjo ne pridemo do 80. let 20. stoletja. V šolskem letu 2010/11 sem prvič poučevala temo o osamosvojitvi Slovenije (po dvajsetih letih samostojnosti in še to samo v okviru priprav na maturo), kot da določena politika o nekem času ne bi hotela spregovoriti. Govorimo o prazgodovini, ne pridemo pa do osamosvojitve Slovenije. ■

Literatura

- Ustava Republike Slovenije*, 3. in 4. člen.
Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04 in 68/06 z dne 30. 6. 2006.
 Cankar, Ivan (1997): *Za narodov blagor*. Ljubljana: DZS.
 Cankar, Ivan (2001): *Hlapci*. Ljubljana: DZS.
 Cankar, Ivan (2007): *Kralj na Betajnovi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 Lešnik, Avgust (2000): *Od despotizma k demokraciji: Razvoj ustavnosti in parlamentarizma*. Ljubljana: Modrijan.
 Cvirn, Janez; Studen, Andrej (2010): *Zgodovina 3*. Poglavlje Politične stranke na Slovenskem, str. 200. Ljubljana: DZS.
 Grobelnik, Ivan (1997): *Zgodovina 3*. Poglavlje Uveljavitev parlamentarne demokracije v Zahodni Evropi, str. 142, in Boj žensk za enakopravnost, str. 175. Ljubljana: DZS.

Foto: Peter Priedl